

КАРТИ Й АТЛАСИ АМСТЕРДАМСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА ГОНДТІВ-ЯНСОНІВ (XVII ст.) У ФОНДІ КАБІНЕТУ КАРТОГРАФІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. СТЕФАНІКА

Неоніла Падюка

молодший науковий співробітник кабінету картографії відділу наукових досліджень спеціальних видів документів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаніка

Досліджено картографічну спадщину амстердамського картографічного видавництва XVII ст. Гондтів-Янссонів, що зберігається у фонді кабінету картографії Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка. Проаналізовано картографічні документи за територіальним охопленням і збірками зберігання. Виявлено карти із зображенням українських земель, укладено науковий опис восьми з них.

Ключові слова: *Йодок Гондт, Ян Янссон, Герард Меркатор, картографічна спадщина, карта, атлас.*

This article explores the legacy of the founder of the Amsterdam cartographic publishing of XVII c. of Hondts-Janssons, retained in the cartography cabinet funds of the Lviv National V. Stefanyk Scientific Library of Ukraine. The analysis of cartographic documents carried out by territorial coverage and collections storage. The maps with image of Ukrainian lands have been discovered scientific description of the eight of them composed.

Keywords: *Jodoc Hondt, Jan Jansson, Gerard Mercator, cartographic heritage, map, atlas.*

Исследовано картографическое наследие амстердамского картографического издательства XVII в. Гондтов-Янссонов, хранящееся в фонде кабинета картографии Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефаніка. Проанализированы картографические документы по территориальному принципу и коллекциям хранения. Выявлены карты с изображением украинских земель, составлено научное описание восьми из них.

Ключевые слова: *Йодок Гондт, Ян Янссон, Герард Меркатор, картографическое наследие, карта, атлас.*

Стародруковані картографічні документи нідерландських видавців займають чільне місце у фонді кабінету картографії Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника і становлять історичну та наукову вартість.

У XVII ст. у Нідерландах центром друкування карт став Амстердам. Це було пов'язано з подіями Нідерландської революції і Вісімдесятилітньої війни (1568–1648), окупацією Антверпена та еміграцією багатьох видавців на північ.

У той час в Амстердамі працювали численні картографічні видавництва, серед яких всесвітньовідоме Гондтів-Янссонів, що виготовляло карти й атласи впродовж XVII ст. Засновником цього видавництва був Йодок Гондт (Joost de Hondt, Jodocus Hondius, 1563–1612), один із перших перевидавців карт і атласів знаменитого фламандського географа і картографа Герарда Меркатора (Gerhardus Mercator, 1512–1594). Картографічна спадщина Гондтів-Янссонів вивчена недостатньо. Частково вона досліджена у загальних публікаціях про розвиток картографування в Нідерландах, зокрема К. Коемана [16; 17], І. Купчика [20, с. 151, 152], Г. Шільдера [26], Л. Багрова [1, с. 207-209], Л. А. Брауна [2, с. 259, 260] та у статтях Й. Койніга [14; 15] про історію створення окремих атласів цих видавців. Картографічній полоніці Гондтів-Янссонів, що зберігається у бібліотеках Польщі та приватних збірках, присвячені праці Е. Раставецького [25, с. 20-24, 109, 116-119], Л. Кублін, Б. Масвської, М. Томашевської [19, с. 146-213], Л. Шанявської [27, с. 120-192], Т. Пацько [24, с. 46-48, 50-52, 56-66, 74-76, 79-90, 93, 94, 98, 100, 101, 103-106, 152-155], Т. Неводнічанського [12, с. 163-166, 168, 169, 176, 179, 189, 194, 195, 200, 215, 216], М. Дворсачека [10, с. 15, 19, 20, 79-83, 132, 134, 135]. Картографічна україніка Гондтів-Янссонів фрагментарно висвітлена у публікаціях Б. Кравціва [18], Т. Огородника, Н. Падюки [7, с. 87-90], М. Вавричин, Я. Дашкевича, У. Кришталович [3, с. 110, 111, 114-151, 156-169, 198-201; 4, с. 76-79].

Мета статті — дослідити картографічну спадщину амстердамських видавців XVII ст. Гондтів-Янссонів, що зберігається у фонді кабінету картографії ЛННБ України ім. В. Стефаника, подати відомості про авторів і видавців та описи окремих карт із зображенням українських земель.

Засновник картографічного видавництва Гондтів-Янссонів Йодок Гондт народився 17 жовтня 1563 р. у Вакені у Фландрії в сім'ї амстердамського архітектора Олів'єра де Гондта. У Генті, куди невдовзі переїхала сім'я Гондтів, Йодок вивчав математику, рисунок, креслення, вчився гравірувати, відливати шрифти, виготовляти і прикрашати математичні інструменти. Роботу гравера розпочав у Беверені. У 1584 р. під час іспансько-голландської війни, він, як і інші фламандські майстри, переїхав до Лондона. Тут Й. Гондт займався виробництвом математичних інструментів, гравіруванням карт і виготовленням портретів. 1587 р. одружився з Колеттою ван ден Кеере, сестрою гравера Петера Кеере (Peter Keere, Petrus Kaerius, 1571–1646), який гравірував карти також для Йодока. Після переїзду у 1595 р. до Амстердама Й. Гондт організував видавничу фірму «Майстерня географічних карт». Помер у лютому 1612 р. в Амстердамі.

Після смерті Й. Гондта-батька впродовж 1612–1629 рр. фірмою керували його вдова і сини — Йодок (Jodocus Hondius, 1594–1629) і Генрік (Henricus Hondius, 1597–1651). Варто зазначити, що в 1621 р. Г. Гондт розпочав одночасно власну картографічну і видавничу діяльність. Після смерті Йодока-сина Генрік перейняв усе керівництво фірмою.

У 1630 р. Генрік прийняв до спілки свого швагра Яна Янссона (Jan Janszoon, Joannes Janssonius, 1588–1664), сина Яна Янссона з Арнгема, що був одружений з донькою Й. Гондта-батька — Елізабет де Гондт.

Нашадками Я. Янссона були дві його доньки і діти померлого сина. Кожен спадкоємець отримав третину маєтку, проте окремі праці, серед яких «Atlas Major» і «Atlas Minor», залишались нерозділеними впродовж шести років після смерті Я. Янссона. Це давало можливість і надалі публікувати згадані атласи. Згідно з волею Я. Янссона, управління складом і друкарнею виконував його зять Йоганнес ван Весберген (Johannes Jansson van Waesbergen, працював у 1642–1681 рр.), який після одруження з донькою Я. Янссона Елізабет додав до власного прізвище Янссон. Згодом частину плит нащадки продали на кількох публічних аукціонах, решту 1676 р. купив Й. ван Весберген. Наступними власниками фірми були його нащадки.

У 1694 р. частину мідних плит фірми Я. Янсона купили амстердамські видавці карт Герард Фальк (Gerard Valck, 1652–1726) і Пітер Шенк (Pieter Schenk, 1660–1711), іншу придбав Фредерік де Віт (Frederik de Wit, 1630–1706) [1, с. 209; 2, с. 259, 260; 13; 19, с. 221–225; 21; 24, с. 47, 48, 52, 58, 59].

1604 р. Й. Гондт-батько викупив у внука знаменитого картографа Герарда Меркатора (Gerhardus Mercator, 1512–1594), також Герарда, мідні видавничі плити атласу світу. Спочатку Й. Гондт-батько частково використав їх для ілюстрування праці Клавдія Птолемея (87–165), що була видана 1605 р. спільно з Корнеліусом Ніколаї Клесзем (Cornelius Nicolai Claesz (Claeszoon), 1560–1609). Атлас Г. Меркатора Й. Гондт-батько вперше перевидав 1606 р. під назвою «Gerardi Mercatoris Atlas sive Cosmographicae Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Figura» («Атлас Герарда Меркатора або роздуми про опис і облаштування світу»). Це видання він збагатив 40 власними картами та портретом Г. Меркатора. Текст до цього атласу опрацював швагро Й. Гондта-батька Петер Монтан (Petrus Montanus, Peter van der Berg). Атлас світу Г. Меркатора Й. Гондт-батько перевидавав у 1607, 1609 і 1611 рр.

У 1612, 1613, 1616 і 1619 роках атлас світу продовжувала публікувати вдова Й. Гондта-батька і його сини зі збереженням імені Й. Гондта-батька як видавця. З 1623 р. атлас видавав сам Г. Гондт. У 1629 р. перед смертю Й. Гондт-син продав Віллему Янзону Блау (Willem Janszoon Blaeu, 1571–1638) майже 40 плит, з яких друкувалися карти до атласу Г. Гондта. Відсутність проданих плит спричинила затримку у виданні атласів і великі видатки. У 1630 р. після приходу до спілки Я. Янсона було замовлено відсутні плити у відомих граверів Еверта Симонса Гамерсфельдта (Evert (Everard) Szymontsz (Szymonsz) Hamersveldt, 1591/1592–1653) і Саломона Роджера (Salomon Rogier (Roger), 1592–1640). У 1623–1633 рр. Г. Гондт мав виключне право на видання атласів Меркатора-Гондта. Далі до його прізвища було додано прізвище Я. Янсона як видавця. Атлас публікувався п'ятьма мовами — латинською, французькою, німецькою, голландською та англійською.

У 1636 р. розпочалася нова фаза у розвитку атласу Гондта-Янсона: активно публікувалися нові карти, якими поступово замінили майже усі мапи Г. Меркатора і Й. Гондта.

З 1638 р. головним видавцем фірми став Я. Янссон, хоча прізвище Г. Гондта було присутнє у видавничій адресі до 1641 р. У цьому ж 1638 р. назву атласу змінили на «Atlas Novus...», оскільки майже всі карти Г. Меркатора і Й. Гондта-батька були замінені новими. У наступних виданнях «Atlas Novus...» залишилися лише окремі карти з давнього складу атласу. Спочатку «Atlas Novus...» опублікували у двох томах у голландській версії. У цьому ж році (1638) цей атлас вийшов у трьох томах у латинській версії і в одному томі — в німецькій. У 1639 р. з'явилася французька версія цього атласу у трьох томах. Усі версії, крім іспанської чотири-томної, по чергово розширювались: голландська — до дев'яти томів, латинська — до 11-ти, французька до шести і німецька — до 11-ти. Томи атласу виходили поступово аж до 70-х років XVII ст. Крім «Atlas Novus...», у форматі folio видавались «Appendix...», «Atlas Major», «Atlas Contractus» і «Atlas Maritimus», а також окремі карти країн і морів. У публікації атласів Я. Янссон співпрацював також з фірмою Блау.

Через різницю у поглядах щодо видавничих інтересів Г. Гондт і Я. Янссон змушені були розійтись. З того часу Г. Гондт фігурував як видавець атласів у латинській, французькій і англійській версіях, але майже ніколи у голландській. У 1641 р. Г. Гондт видав останній атлас Меркатора-Гондта.

Перевиданням атласу Я. Янссона в Англії займався англійський видавець Мозес Пітт (Moses Pitt, 1639–1697) разом з Й. Янссоном Весбергенем і його синами. При цьому карти для «The English Atlas» М. Пітта друкувались з оригінальних друкарських форм. Планувалось видати 11 томів, проте були опубліковані тільки чотири у 1680–1683 рр. Причиною цього стала смерть Й. Янссона Весбергена і банкрутство М. Пітта [1, с. 209; 2, с. 260; 8; 9; 19, с. 137, 180, 223; 24, с. 47, 48, 84, 85, 106, 154, 160; 28].

З 1607 р. Й. Гондт-батько публікував також підручні атласи під назвою «Atlas Minor...» у форматі quarto, який був створений на основі згаданого «Gerardi Mercatoris Atlas sive Cosmographicae Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Figura» (1606). До «Atlas Minor» увійшли перероблені й згенералізовані Й. Гондтом-батьком карти Г. Меркатора. У 1607–1610 рр. цей атлас Й. Гондт-батько видав із Корнелієм Ніколаєм Клеззем (Cornelius Nicolai Claesz (Claeszoon), 1560–1609) і Яном Янссоном з Арнема (Jan Janszoon,

працював у 1597–1629, батько Я. Янссона), що друкували коментарі (текст). Після смерті Й. Гондта-батька у 1612 р. атлас продовжували видавати його вдова і сини Йодок і Генрік разом з Я. Янссоном з Арнема аж до 1621 р., коли плити тих карт були продані до Лондона, де у 1625–1639 рр. їх використовували в англійських виданнях «Atlas Minor» та в інших працях.

У 1628–1651 рр. «Atlas Minor» видавав Я. Янссон-син в Амстердамі. До цих видань увійшли нові карти, автором яких був Й. Гондт-син. Атласи видавались латинською, французькою і німецькою мовами. 1630 р. Я. Янссон-син в Амстердамі опублікував «Atlas Minor» голландською мовою.

Варто зазначити, що у 1630–1636 рр. в Амстердамі поряд з виданнями «Atlas Minor» Я. Янссона-сина почали з'являтися також подібні атласи, які видавав Ян Евертс Кльоппенбург (Jean Evertsz Clorpenburg, ?-?) з Гамерсфельда. До цих атласів входили, зокрема, карти з «Atlas Minor» Меркатора-Гондта 1607–1621 рр.

У 1673 і 1676 рр. «Atlas Minor» в Амстердамі опублікував Й. Янссон ван Весберген, а у 1734/1735 і 1734/1738 — Анрі дю Созе (Henri du Sauzet, 1687–1754).

Всього впродовж XVII ст. було видано 27 видань «Atlas Minor» в початковій концепції Г. Меркатора [2, с. 260; 24, с. 52; 27, с. 120, 121, 136].

Крім атласної продукції, Й. Гондт-батько видавав окремі карти, зокрема багатоаркушеві й настінні, світу і континентів, враховуючи географічні відкриття. Започаткував спосіб оздоблення карт, прийнятий згодом іншими картографами, зокрема рамок з видами міст і мешканців у народному одязі; першу такого типу настінну карту Європи видав 1595 р. Гравірував також карти до атласів інших авторів. З його майстерні походять 40 візців каліграфічного письма для оформлення карт.

Й. Гондт-син публікував географічні праці, глобуси, окремі карти, був автором і гравером деяких з них.

Я. Янссон, крім атласів, публікував книги, карти і глобуси, торгував книгами у Франкфурті, Гданську, Стокгольмі, Копенгагені, Берліні, Кенігсбергу, Женеві і Ліоні [19, с. 223; 24, с. 47, 58, 59].

У фонді кабінету картографії ЛННБ України ім. В. Стефаніка зберігаються загалом 119 картографічних документів, опублікованих у XVII ст. в Амстердамі. Це, зокрема, 23 атласи (71,9 % усіх наявних

у кабінеті картографії атласів XVII ст.) і 96 карт (30,4 % усіх наявних у кабінеті картографії карт XVII ст.). Фірма Гондтів-Янссонів видала 44 картографічні документи (10 атласів і 34 карти).

Атласна продукція представлена перевиданням двотомного атласу Г. Меркатора «Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel» («Атлас Герарда Меркатора або загальне зображення світу», 1633), що здійснив Г. Гондт; спільним тритомним виданням Я. Янссона і Г. Гондта «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus» («Новий атлас Герарда Меркатора і Й. Гондта», 1638). Ці атласи походять з картографічної збірки колишньої бібліотеки Оссолінських. Крім того, у фонді кабінету картографії зберігаються атласи Я. Янссона, зокрема чотири томи «Atlas novus sive Theatrum orbis terrarum» («Новий атлас або зображення земного світу», Амстердам, 1646–1652), що надійшли з бібліотеки Г. Павліковського, й одне з видань історичного атласу «Accuratissima orbis antiqui delineatio» («Найточніше зображення стародавнього світу», 1657) з картографічної збірки Наукового товариства імені Шевченка.

Серед карт Гондтів-Янссонів, що зберігаються у кабінеті картографії окремо, можна знайти мапи світу, Речі Посполитої, Великого князівства Литовського, Трансільванії, Угорщини, Богемії, Німеччини, Лівонії, італійської провінції Мілан, Таврії Херсонеської, Балтійського моря, Московського князівства. 11 карт походять із збірки Г. Павліковського, п'ять — з бібліотеки Оссолінських, одна — з Наукового товариства імені Шевченка, решта — із невстановлених збірок.

Загалом серед 34 карт, що зберігаються у фонді кабінету картографії окремо, сім карт опублікував Й. Гондт-батько, чотири — Й. Гондт-син, сім — Г. Гондт, 14 — Я. Янссон, дві — Я. Янссон ван Весберген.

Серед картографічної спадщини видавничого дому Гондтів-Янссонів найдавнішими у фонді кабінету картографії є, звичайно, карти, що публікував Й. Гондт-батько у своїх атласах, зокрема шість карт, що походять з «Atlas Minor Gerardi Mercatoris» («Малий атлас Герарда Меркатора») 1607 р.: «Prussia», «Livonia», «Brandenburg et Pomerania», «Russia cum Confinijs», «Lithuania», «Polonia et Silesia»; а також карта «Lithvania», що походить з «Gerardi Mercatoris L' Atlas Ou Méditations Cosmographiques De La Fabrique Du Monde Et Figure D'Iceluy» («Атлас Герарда Меркатора або роздуми про опис і облаштування світу») 1609 р.

Найбільш цінними для української науки є картографічні документи із зображенням українських земель. Загалом у фонді кабінету картографії зберігаються 52 такі карти Гондтів-Янссонів, зокрема 34 — в атласах. У першому томі «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633) поміщено сім карт, де зображені українські землі, у другому — шість. У першому томі атласу Янссона-Гондта «*Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*» (1638) поміщено 11 карт, у третьому томі атласу Я. Янссона «*Atlas novus sive Theatrum orbis terrarum*» (1652) — одна карта, в історичному атласі Я. Янссона «*Accuratissima orbis antiqui delineatio*» (1657) — дев'ять карт.

Повністю історична територія України відображена на п'яти дрібномасштабних картах Європи, що зберігаються в атласах. Зокрема, досить докладно українські землі зображені на мапі «*Evropa*» з першого тому атласу «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633). Це — копія створеної Герардом Меркатором карти, опублікованої Румольдом Меркатором в атласі 1595 р.

У першому томі атласу Г. Гондта (1633) зберігається й інша карта із зображенням українських земель «*Evropa exactissime descripta*» («Точний опис Європи»). Ця карта поміщена також у першому томі атласу Гондта-Янссона «*Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*» (1638), як і історична мапа «*Evropam sive Celticam veterem*» («Європа або давня Кельтія») авторства фламандського географа і картографа Абрагама Ортелія (Abraham Ortelius, 1527–1598) з позначенням стародавніх племен, що проживали на теренах Європи, зокрема й України. Ця ж карта із зміненими картушами зберігається й в історичному атласі Я. Янссона «*Accuratissima orbis antiqui delineatio*» (1657), у якому поміщено також інші карти значних частин Європи, проте територія України на них показана лише частково. Так, на мапі «*Vetvs descriptio Daciae nec non Moesiavm*» («Давній опис Дакії та Мезії») зображена Одещина, на карті «*Lumen historiarvm per Occidentem*» («Висвітлення історії Заходу») показано територію України на захід від лінії Чорнобиль–Кілійське гирло, ця ж частина української території відображена на мапі «*Imperium Caroli Magni*» («Імперія Карла Великого»), проте тут позначена тільки система річок і озер, гори Карпати і лісові масиви.

Крім згаданих, в атласі Я. Янссона «*Accuratissima orbis antiqui delineatio*» (1657) зберігаються й інші історичні карти із зображенням українських земель, проте на них нанесено невелику кількість позначень із написами назв річок і давніх племен. На мапі «*Pontvs Euxinvs*» («Понт Евксинський») А. Ортелія і карті «*Lvmen historiarvm per Orientem*» («Висвітлення історії Сходу») показана більша частина території України, крім західних областей; на мапі «*Argonavtica*» («Аргонавтика») — усі українські землі, на карті «*Imperivm Romanum*» («Римська імперія») — південна частина Одеської області і Крим. У цьому атласі опублікована також карта шляхів «*Tabvla itineraria*» («Дорожня карта»), на шостому аркуші якої зображено невелику частину півдня України. Інше видання цієї карти, як ми вже зазначали, зберігається окремо.

Уся територія України зображена й на картах Московського князівства, зокрема на двох картах Г. Меркатора «*Russia cum confinijis*» («Росія з прилеглими територіями»), одна з яких — малоформатна, зберігається окремо, але походить з «*Atlas Minor*» 1607 р., інша — більшого формату — поміщена у першому томі атласу «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633). На останній українські землі показані досить докладно.

Територія України зображена також на картах Московського князівства нідерландського купця і картографа Ісаака Масси (Isaac Abrahamsz. Massa, 1586–1643), що увійшли до першого тому атласу Гондта-Янссона «*Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*» (1638). Мапа «*Novissima Russiæ tabula*» («Найновіша карта Росії») репрезентує Україну повністю і досить докладно, на карті «*Moscoviæ pars avstralis*» («Південна частина Московії») позначено схід і південь України, північ Кримського півострова, лісові масиви, річки і населені пункти на узбережжі Азовського моря.

Схематично українська територія зображена на картах «*Asia*» авторства Г. Меркатора-молодшого і Г. Гондта, що входили до обох томів атласу «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633). До другого тому цього атласу увійшли також мапи «*Tartaria*» Й. Гондта-сина і «*Turcici Imperii imago*» («Карта Турецької імперії») із зображенням півдня України і Криму. Ця ж територія зображена й на карті «*Turcicvm Imperivm*» («Турецька імперія»), що зберігається у третьому томі атласу Я. Янссона «*Atlas novus sive Theatrum orbis terrarum*» (1652).

Найбільш докладно українські землі зображені на картах Таврії Херсонеської і Великого князівства Литовського.

У фонді кабінету картографії зберігаються чотири карти Таврії Херсонеської, дві з яких під назвою «*Tavrica Chersonesvs. Nostra etate Przeposca et Gazara dicitur*» («Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою») авторства Г. Меркатора поміщені у перших томах атласів Г. Гондта «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633) і Гондта-Янссона «*Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*» (1638), а дві — «*Tavrica Chersonesvs, hodie Przeposca, et Gazara dicitur*» («Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою») фірми Блау у перевиданні Я. Янссона — зберігаються окремо, але походять з атласів. На картах в атласах територія України показана на схід від лінії Житомир–Ізмаїл, на окремих — на схід від лінії Чорнобиль–Кілійське гирло.

Карти Великого князівства Литовського Гондтів-Янссонів, що зберігаються у кабінеті картографії, можна поділити на дві групи. Перша група (шість карт) — це мапи Г. Меркатора «*Lithvania*» 1607–1633 років видання, п'ять з яких зберігаються окремо і походять з різних атласів, а одна поміщена у першому томі атласу Г. Гондта «*Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel*» (1633). На цих картах територія України зображена без східних і південних теренів.

У другу групу входять дві карти «*Magni Ducatus Lithvaniae*» («Велике князівство Литовське») польського картографа Томаша Маковського (Tomasz Makowski, 1575–1630) у переопрацюванні Г. Гондта, одна з яких зберігається окремо, інша поміщена у першому томі атласу Гондта-Янссона «*Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*» (1638). На карті зображено розгалужену гідрографічну мережу, значну кількість населених пунктів, а на карті-врізці — течію Дніпра від Черкас до узбережжя Чорного моря. Українські землі зображені на карті до лінії Остер–Лубни–Черкаси на сході і Черкаси–Брацлав–Кам'янець-Подільський на півдні.

У фонді кабінету картографії наявні вісім карт Речі Посполитої видавництва Гондтів-Янссонів, з яких шість зберігаються окремо, але походять з різних атласів 1607–1644 років видання, а дві поміщені в атласах. Зокрема, це карти «*Polonia et Silesia*» Г. Меркатора (малоформатна 1607 р. і дві великого формату 1633 р., одна з яких поміщена у другому томі атласу Г. Гондта «*Gerardi Mercatoris*

Atlas ou representation du Monde vniversel» (1633), два примірники «Nova Poloniae delineatio» ([1620]) Й. Гондта-сина, його ж малоформатна мапа «Polonia» ([1632]), карта «Polonia» великого формату у першому томі атласу Гондта-Янссона «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus» (1638), а також карта «Poloniae nova et acvrata descriptio» («Нове й докладне зображення Польщі», [1644]). На всіх картах Речі Посполитої зображення українських земель обмежене тільки північно-західною частиною Львівської області й українськими етнічними землями Лемківщини, Надсяння, Холмщини й Підляшшя.

У фонді кабінету картографії зберігаються три мапи Трансильванії, дві з яких мають назву «Transylvania», а третя — «Transylvania, Siebenbürgen». Автором карт «Transylvania» є Г. Меркатор, а видавцем — Г. Гондт; одна з них зберігається окремо, інша поміщена у першому томі атласу Г. Гондта «Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel» (1633). На карті «Transylvania, Siebenbürgen» (перший том атласу Гондта-Янссона «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus», 1638) змінено картуш і позначення лісових масивів. На цих мапах зображено Чернівецьку область, південь Івано-Франківської, українські етнічні землі Мармароцини.

У картографічному фонді наявні також три карти Угорщини. Автором двох карт «Hungaria» є Г. Меркатор; одна з них зберігається окремо, інша — у другому томі атласу Г. Гондта «Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel» (1633). Карту «Hungaria regnum» поміщено у першому томі атласу Гондта-Янссона «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus» (1638). На цих мапах подано Закарпатську область, південно-західну частину Львівської, українські етнічні землі Лемківщини і Мармароцини.

Дві карти «Walachia, Servia, Bulgaria, Romania» Г. Меркатора зберігаються в другому томі атласу Г. Гондта «Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel» (1633) і першому томі атласу Гондта-Янссона «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus» (1638). На карті з останнього атласу змінено картуш з назвою, шрифти, картуш зі шкалою лінійних масштабів і додано ще один масштаб. Ці мапи охоплюють територію Одеської області від Дністровського лиману до Кілійського гирла.

На карті «Germaniae nova et accurata delineatio», поміщеній у першому томі атласу Гондта-Янссона «Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus» (1638), зображені тільки українські етнічні землі Лемківщини.

Крім дослідження картографічної спадщини видавничого дому Гондтів-Янссонів, що зберігається у кабінеті картографії ЛННБ України ім. В. Стефаника, та її статистичного опису, подаємо також науковий опис окремих найцінніших, на нашу думку, карт із зображенням українських земель.

Структура опису:

Порядковий номер.

1. Повна назва карти мовою та правописом оригіналу (включно з інформацією на картуші поряд з назвою).

1.1. Археографічний заголовок карти українською мовою.

1.2. Зображені на карті країни чи регіони за сучасним територіальним поділом.

2. Вихідні дані та авторство.

2.1. Місце і дата видання.

2.2. Автор.

2.3. Гравер.

2.4. Видавець.

3. Математична основа.

3.1. Мірило лінійне.

3.2. Мірило числове.

3.3. Проекція. Орієнтування.

3.4. Наявність картографічної сітки.

4. Фізична характеристика.

4.1. Формат карти.

4.2. Техніка виконання (дереворит, мідерит, літографія), матеріал (папір, інше), друк (кольоровий, чорно-білий).

4.3. Мова.

4.4. Опис зображень і текстів на лицевому боці і на звороті карти.

5. Опис атласу, з якого походить карта.

6. Додаткова інформація про карту.

7. Бібліографія.

8. Провенієнції, маргіналії.

9. Шифр.

Умовні скорочення: п. в. — правий верхній кут карти, л. в. — лівий верхній, п. н. — правий нижній кут карти, л. н. — лівий нижній, л. — ліва сторона карти, п. — права сторона, зв. — зворот, тит. — титул, ряд. — рядок, шп. — шпальта, лат. — латинська.

1) TAVRICA / CHERSONES. / VS. / Nostra aetate / PRZECOPSCA et / GAZARA / dicitur.

1.1. Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою.
1.2. Північна, центральна, східна і південна Україна, центральна і південно-західна Росія, південно-східна Білорусь.

2.1. [Амстердам, 1633].

2.2. Герард Меркатор.

2.4. [Генрік Гондт].

3.1. *Miliaria / Germanica communia*: 30 = 6 см.

3.2. [1 : 3 700 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. З картографічною сіткою кроком 2°.

4.1. 30,8 × 39,7 см; 48 × 56,5 см.

4.2. Мідерит, папір, чорно-біла.

4.3. Латина (карта), французька (текст).

4.4. П. в. — назва карти в овальному фігурному картуші, під ним — фігури дельфінів. Л. н. — на фоні моря шкала лінійного масштабу «*Miliaria / Germanica communia*», під якою зазначений автор: *Per Gerardum Mercatorem Cum Priuilegio*. Карта у подвійній рамці. Внутрішня рамка поділена на градуси (по 1°) і мінути (по 6′). Між рамками позначено сторони світу: «*Septentrio*» («Північ»), «*Oriens*» («Схід»), «*Meridies*» («Південь»), «*Occidens*» («Захід»).

Зв. — текст. Ліва сторона зв. карти: л. в. — пагінація «196», посередині вгорі тит. «*CHERSONESE.*», під ним 71 ряд. тексту, що є продовженням тексту з правої сторони зв. карти. Права сторона зв. карти: посередині вгорі тит. «*LA PRESQVISLE, / OV / CHERSONESE PONTIQVE*», п. в. — пагінація «193»; під тит. — 63 ряд. тексту, що починається ініціалом з рослинним орнаментом «*L*» висотою 8 ряд. тексту; внизу — сигнатура «*Ccc*» і кустош «*rains*».

5. *Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel.* — A Amsterdam : Chez Henry Hondius, 1633. — Т. 1. — Р. 194-195.

7. [3, с. 140, 141; 5, с. 48; 19, с. 144, 145, 169, 170].

8. Instytut Ossolińskiego — печ.; 14 — інв. № бібліотеки Оссолінських.

9. КК 14/1, с. 200-201.

2) TAVRICA / CHERSONESVS. / Nostra cetate / PRZECOPSCA / et / GAZARA / dicitur.

1.1. Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою.
1.2. Північна, центральна, східна і південна Україна, центральна і південно-західна Росія, південно-східна Білорусь.

2.1. [Амстердам, 1638].

2.2. Герард Меркатор.

2.4. [Генрік Гондт, Ян Янссон].

3.1. *Miliaria / Germanica communia*: 30 = 6 см.

3.2. [1 : 3 700 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. З картографічною сіткою кроком 2°.

4.1. 31,3 × 40,3 см; 49,5 × 58 см.

4.2. Мідерит, папір, чорно-біла.

4.3. Латина (карта, текст).

4.4. П. в. — назва карти у прямокутному картуші, прикрашеному листям аканту. Л. н. — на фоні моря шкала лінійного масштабу «*Miliaria / Germanica communia*», під якою зазначений автор: *Per Gerardum Mercatorem Cum Priuilegio*. Карта у подвійній рамці. Внутрішня рамка поділена на градуси (по 1°) і мінути (по 6'). Між рамками позначено сторони світу: «*Septentrio*» («Північ»), «*Oriens*» («Схід»), «*Meridies*» («Південь»), «*Occidens*» («Захід»).

Зв. — текст. Ліва сторона аркуша: посередині вгорі титул «TAVRICA CHERSONESVS.», під ним 2 шп. тексту, розділені між собою лінією, що є продовженням тексту з правої сторони аркуша; ліва шп. — 65 ряд., права — 64. Права сторона аркуша: посередині вгорі титул «TAVRICA / CHERSONESVS.»; під титулом — 2 шп. тексту, розділені між собою лінією; обидві — по 67 ряд. Текст починається ініціалом «S» з біблійними мотивами висотою 9 ряд. тексту; внизу — сигнатура «SS» і кустош «*coria*».

5. *Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus*. — Amstelodami : Apud Ioannem Ianfsonium & Henricum Hondium, 1638. — Т. 1. — Р. [166-167].

6. Карта із зміненим картушем. Тло Азовського моря без позначення хвиль.

7. [3, с. 162, 163; 5, с. 111; 19, с. 144, 145, 184, 185].

8. Instytut Ossolińskiego — печ.; 419 — інв. № бібліотеки Оссолінських.

9. КК 419/1, с. 166-167.

3) TAVRICA / CHERSONESVS, / Hodie / PRZECOPSCA, et GAZARA dicitur.

1.1. Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою.
1.2. Північна, центральна, східна і південна Україна, центральна і південно-західна Росія, південно-східна Білорусь.

2.1. [Амстердам, 1666].

2.2. [Герард Меркатор, Віллем Блау, Ян Блау, Ян Янссон].

2.4. [Нашадки Яна Янссона].

3.1. *Milliaria Germanica*: 20 = 4,7 см.

3.2. 1 : 3 154 000.

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. З картографічною сіткою кроком 2°.

4.1. 36 × 48 см, 38,2 × 50 см.

4.2. Мідерит, папір, кольорова (кольоровими фарбами позначено державні кордони, адміністративні межі, морські узбережжя, течії річок).

4.3. Латина.

4.4. П. в. — назва у картуші у вигляді прямокутного постаменту, обабіч — дві оперті на нього постаті: селянка зі снопом збіжжя у правій руці, і селянин з ціпом у лівій руці, зверху — 2 путті і корова. Л. н. — шкала лінійного масштабу «*Milliaria Germanica*» у картуші, обабіч якого 4 путті. Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°) і мінути (по 5′). По краях карти — сторони світу: «Septentrio», «Oriens», «Meridies», «Occidens».

Зв. — текст. Ліва сторона аркуша: 33 ряд. тексту у 2 шп. до середини аркуша з фігурним закінченням. Права сторона аркуша: тит. «TAVRICA / CHERSONESVS», під ним 55 ряд. тексту, який починається ініціалом «Т» у стилі арабески висотою 8 ряд. тексту.

5. Joannis Janssonii Atlas Contractus. — Amstelodami : Apud Joannis Janſonij p. m. hæredes, 1666. — [Т. 1].

6. Карта є переопрацюванням мапи Г. Меркатора, яку вперше надрукував Віллем Блау в атласі «Theatrum orbis terrarum» 1635 р. В атласах Янссонів ця карта публікувалась зі зміненими картушами назви і шкали.

7. [3, с. 174-176; 5, с. 64, 84, 96; 7, с. 88, 89; 19, с. 201-203].

8. *Zbior map / GWALBERTA PAWLIKOW: / SKIEGO* — екслібрис.

9. КК 8 392.

Карта обрізана по зовнішній рамці, наклеєна на полотно секціями, зберігається у чорному картонному футлярі (XIX ст., 20 × 13,7 см).

4) TAVRICA / CHERSONESVS, / Hodie / PRZECOPSCA, / et GAZARA dicitur.

1.1. Таврія Херсонеська, тепер звана Перекопською і Газарою.

1.2. Північна, центральна, східна і південна Україна, центральна і південно-західна Росія, південно-східна Білорусь.

2.1. [Оксфорд, 1680].

2.2. [Герард Меркатор, Віллем Блау, Ян Блау, Йоган Янссон].

2.4. Йоганнес Янссон ван Весберген, Мозес Пітт.

3.1. *Milliaria Germanica*: 20 = 4,7 см.

3.2. 1 : 3 154 000.

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. З картографічною сіткою кроком 2°.

4.1. 38 × 49,7 см, 51 × 61,5 см.

4.2. Територія Таврії Херсонеської зафарбована рожевим кольором, кольоровими фарбами позначено державні кордони й адміністративні межі.

4.3. Латина.

4.4. П. в. — назва у картуші у вигляді прямокутного постаменту, обабіч — дві оперті на нього постаті: селянка зі снопом збіжжя у правій руці, і селянин з ціпом у лівій руці, зверху — 2 путті і корова. Л. н. — шкала лінійного масштабу «*Milliaria Germanica*» у картуші, обабіч якого 4 путті. Над нижньою рамкою посередині зазначено видавця: *Excudebant Janssonio-Waesbergii / et Moses Pitt*. Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°) і мінути (по 5′). По краях карти — сторони світу: «Septentrio», «Oriens», «Meridies», «Occidens».

5. [Можливо]: *The English Atlas*. — Oxford : Printed at the Theater for Joh. Janssonius a Waesberge and Steven Swart booksellers in Amsterdam, 1680. — Vol. 1.

6. Карта є переопрацюванням мапи Г. Меркатора, яку вперше надрукував Віллем Блау в атласі «*Theatrum orbis terrarum*» 1635 р.

В атласах Янссонів ця карта публікувалась зі зміненими картушами назви і шкали.

7. [3, с. 174-176; 5, с. 64, 84, 96; 7, с. 88, 89; 19, с. 201-203].

8. Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові; інв. № 8 — запис в інв. книзі.

9. 8 – НТ.

Карта продубльована на папір, наклеєна на марлю.

5) LITHUA / NIA

1.1. Литва.

1.2. Литва, Польща (схід), Україна, Білорусь.

2.1. [Амстердам, 1607].

2.2. [Герард Меркатор, Йодок Гондт-батько].

2.3. [Йодок Гондт-батько].

2.4. [Йодок Гондт-батько].

3.1. *Miliaria / Lithuanica communia*: 24 = 2,7 см.

3.2. [1 : 8 000 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. Без картографічної сітки.

4.1. 13,6 × 18,2 см, 18 × 23,2 см.

4.2. Мідерит, папір, чорно-біла.

4.3. Латина.

4.4. Л. в. — назва карти у прямокутному картуші. П. н. — шкала лінійного масштабу: «*Miliaria / Lithuanica communia*». Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°). Між рамками позначено сторони світу: «Oriens» («Схід»), «Occidens» («Захід»). На верхній рамці посередині — назва: «LITHVANIA», праворуч — пагінація: «143».

Зв. — текст. Л. в. — пагінація «144»; посередині тит. «LITHVANIA», під ним 33 ряд. тексту, який починається словом «*Kioviae*», а закінчується кустошем «*multo*».

5. Atlas minor Gerardi Mercatoris à Hondio plurimis aeneis tabulis auctus atque illustratus. — Amsterodami : Excusum in aedibus Jodoci Hondij, 1607. — P. 143.

6. Карта є зменшеним і спрощеним варіантом мапи Литви Г. Меркатора 1585 р.

Карта походить з іншого варіанту «Atlas minor» Г. Меркатора 1607 р., що видав Й. Гондт-батько у тому ж 1607 р. До атласу увійшли зменшені копії карт з атласу Г. Меркатора видання 1606 р. «Gerardi Mercatoris Atlas sive Cosmographicae Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Figura / à Judoco Hondio. — Amsterdami : Excusum in aedibus Judoci Hondij, 1606».

7. [3, с. 122, 123; 22; 27, s. 120, 121, 161-163].

9. 1 194 – Н.

6) LITHVA: / :NIA.

1.1. Литва.

1.2. Литва, Білорусь, Україна.

2.1. [Амстердам, 1633].

2.2. [Герард Меркатор].

2.4. [Генрік Гондт].

3.1. *Miliaria Lithuanica communia*: 20 = 5,6 см.

3.2. [1 : 2 300 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. Без картографічної сітки.

4.1. 37,2 × 43,8 см, 46,7 × 55,7 см.

4.2. Мідерит, папір, кольорова.

4.3. Латина (карта), французька (текст на звороті).

4.4. Л. в. — назва у картуші, прикрашеному орнаментом у стилі бароко; п. н. — позначено автора: *Per Gerardum Mercatorem / Cum Priuilegio*, ліворуч — шкала лінійного масштабу: «*Miliaria Lithuanica communia*». Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°) і минути (по 10′). Між рамками позначено сторони світу: «Septentrio» («Північ»), «Oriens» («Схід»), «Meridies» («Південь»), «Occidens» («Захід»).

Зв. — текст. Ліва сторона аркуша — тит. «LITHVANIE» і 75 ряд. тексту, що є продовженням тексту на правій стороні аркуша; л. в. — пагінація «188». Права сторона аркуша — тит. «DVCHE DE LITHVANIE / Samogitie, Ruffie & Volhinie», під ним 69 ряд. тексту з ініціалом «О», прикрашеним рослинним орнаментом; п. в. — пагінація «185»; під текстом — сигнатура «Ааа» і кустош «Sei-».

5. Gerardi Mercatoris Atlas ou representation du Monde vniversel. — A Amsterdam : Chez Henry Hondius, 1633. — Т. 1. — Р. 186, 187.
6. Карта відбита з плити 1595 р. атласу Меркатора.
7. [3, с.110, 111; 6, с. 1,2; 7, с. 87, 88; 19, с. 142-144, 168, 169; 23].
8. *Mercator 1631 / Russie 2 / 0* — запис олівцем на зв.
9. 1 113 – Н.

7) MAGNI DVCATVS / LITHVANIÆ / Ceterarumq:[ue] Regionum illi adiacentium exacta descrip / Ills^{mi} ac ac Excell.^{mi} Principis ac Dni D. Nicolai Christophori Radziwil / D. G. Olycæ ac in Niefwies Ducis, S. Rom. Imp. Principis in Szylo: / wiec ac Mir comitis, et S. Sepulchri Hirofolimitani Militis etc. / opera et cura in lucem edita.

1.1. Велике князівство Литовське та інші прилеглі райони, останньо описані. Вийшла в світ завдяки праці і турботі Найяснішого і найдостойнішого князя і пана п. Миколи Христофора Радзивіла Б[ожою] м[илістю] князя на Олиці й Несвіжі, князя С[вященної] Рим[ської] ім[перії], графа на Шилівці й Мирі і лицаря С[вятого] Гробу Єрусалимського та ін.

1.2. Литва, Україна, Білорусь, Польща.

2.1. [Амстердам, 1636].

2.2. [Томаш Маковський, Генрік Гондт].

2.4. [Генрік Гондт, Ян Янссон].

3.1. *Milliaria Magna*: 24 = 8,6 см;

Milliaria communia: 32 = 8,6 см.

3.2. [1 : 2 000 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. Без картографічної сітки.

4.1. 43,5 × 54,6 см, 44 × 56,2 см.

4.2. Мідерит, папір, кольорова (кольоровими фарбами наведено державні кордони, адміністративні межі та окремі озера на основній карті, а на карті-врізці — течія Дніпра).

4.3. Латина (карта і тексти на карті), німецька (текст на зв. карті).

4.4. П. н. — назва карти в овальному картуші, прикрашеному орнаментом в стилі бароко. У п. частині карти — додаткова карта-врізка течії Дніпра, зображена двома смугами, під нею — шкала її лінійного масштабу: *Scala milliarium ad hunc tractum Borifthenis pertinens*: 12 = 11 см. Між шкалою і картушем — 19 ряд. тексту у

прямокутній рамці, що починається словами: «Lectori Sal.» Л. н. — шкала лінійних масштабів карти: «*Milliaria Magna / Milliaria communia*», праворуч від неї зазначено видавця: *Sumptibus Henrici Hondy*. У лівій частині карти над шкалою лінійних масштабів — легенда карти у прямокутній рамці, увінчаній гербом Литви: «*Signorum vel Carac: / :terum declaratio*». Посередині карти у прямокутній рамці — 14 ряд. тексту про поліські болота: «*Palvdes Polesiæ*». Л. в. — вітрильник на тлі моря. Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°) і минути (по 5').

Зв. — текст німецькою мовою готичним шрифтом. Ліва сторона аркуша: тит. «*Das Hertzogthumb Littaw.*», під ним 2 шп. тексту, розділені лінією. Ліва шп. — 83 ряд., права — 82.

Права сторона аркуша: тит. «*Das Groß=Hertzogthumb Littaw/ neben etlichen andern daran=stoffenden Provintzen.*», під ним — 2 шп. тексту, розділені лінією; текст починається орнаментальним ініціалом «D» висотою у 8 ряд. тексту. Ліва шп. — 76 ряд. тексту, права — 75. Внизу — перекреслена сигнатура «U», напис чорною тушшю: 7 і кустош «Weiter».

5. [Можливо:] *Gerardi Mercatoris et I. Hondii. Newer Atlas oder Grosses Weltbuch.* — Amsterdam : Bey Johan Jansson, 1636.

6. Карта є зменшеним переопрацюванням карти Великого Князівства Литовського Т. Маковського з картою-врізкою нижньої течії Дніпра, що була укладена під протекторатом князя Миколая-Кшиштофа Радзивіла (1549–1616) і опублікована 1613 р. Для атласів фірми Гондтів-Янссонів цю мапу переопрацював Г. Гондт. З 1636 р. вона замінила карту Литви Г. Меркатора.

7. [3, с. 198-201; 6, с. 1-7; 9; 11, с. 194, 195; 19, с. 176-178, 180-183; 24, с. 74-76].

9. 1 034 – Н.

8) MAGNI DVCATVS / LITHVANIÆ / Ceterarumq:[ue] Regionum illi adiacentium exacta descrip / Ills^{mi} ac ac Excell.^{mi} Principis ac Dni D. Nicolai Christophori Radziwil / D. G. Olycæ ac in Niefwies Ducis, S. Rom. Imp. Principis in Szylo: / wiec ac Mir comitis, et S. Sepulchri Hirofolimitani Militis etc. / opera et cura in lucem edita.

1.1. Велике князівство Литовське та інші прилеглі райони, останньо описані. Вийшла в світ завдяки праці і турботі Найяснішого

і найдостойнішого князя і пана п. Миколи Христофора Радзивіла Б[ожою] м[илістю] князя на Олиці й Несвіжі, князя С[вященної] Рим[ської] ім[перії], графа на Шилівці й Мирі і лицаря С[вятого] Гробу Єрусалимського та ін.

1.2. Литва, Україна, Білорусь, Польща.

2.1. [Амстердам, 1638].

2.2. [Томаш Маковський, Генрік Гондт].

2.4. [Генрік Гондт, Ян Янссон].

3.1. *Milliaria Magna*: 24 = 8,6 см;

Milliaria communia: 32 = 8,6 см.

3.2. [1 : 2 000 000].

3.3. Псевдоциліндрична проекція. Орієнтування на північ.

3.4. Без картографічної сітки.

4.1. 43,5 × 54 см, 50 × 58 см.

4.2. Чорно-біла.

4.3. Латина.

4.4. П. н. — назва карти в овальному картуші, прикрашеному орнаментом в стилі бароко. У п. частині карти — додаткова карта-врізка течії Дніпра, зображена двома смугами, під нею — шкала її лінійного масштабу: *Scala milliarium ad hunc tractum Borifthenis pertinens*: 12 = 11 см. Між шкалою і картушем — 19 ряд. тексту у прямокутній рамці, що починається словами: «Lectori Sal.» Л. н. — шкала лінійних масштабів карти: «*Milliaria Magna / Milliaria communia*», праворуч від неї зазначено видавця: *Sumptibus Henrici Hondy*. У лівій частині карти над шкалою лінійних масштабів — легенда карти у прямокутній рамці, увінчаний гербом Литви: «Signorum vel Sacas: / :terum declaratio». Посередині карти у прямокутній рамці — 14 ряд. тексту про поліські болота: «Palvdes Pollesia». Л. в. — вітрильник на тлі моря. Карта у подвійній рамці, внутрішня поділена на градуси (по 1°) і мінуси (по 5').

Зв. — текст лат. мовою. Ліва сторона аркуша: тит. «LITHUANIA», під ним 2 шп. тексту, розділені лінією. Обидві шп. нараховують по 72 ряд. тексту.

Права сторона аркуша: тит. «LITHUANIA / DUCATUS, / cum Samogitia, Ruffia & Volhinia.», під ним 2 шп. тексту, розділені лінією; текст починається орнаментальним ініціалом «L» висотою

у 7 ряд. тексту. Обидві шп. нараховують по 64 ряд. тексту. Внизу — сигнатура «ТТ» і кустош «ad So-».

5. Gerardi Mercatoris et I. Hondii Atlas novus. — Amstelodami : Apud Ioannem Ianfsonium & Henricum Hondium, 1638. — Т. 1. — Р. 154, 155.

6. Карта є зменшеним переопрацюванням карти Великого Князівства Литовського Т. Маковського з картою-врізкою нижньої течії Дніпра, що була укладена під протекторатом князя Миколая-Кшиштофа Радзивіла (1549–1616) і опублікована 1613 р. Для атласів фірми Гондтів-Янссонів цю мапу переопрацював Г. Гондт. З 1636 р. вона замінила карту Литви Г. Меркатора.

7. [3, с. 198-201; 6, с. 1-7; 11; 12, с. 194, 195; 19, с. 176-178, 184-186; 24, с. 74-76].

8. Instytut Ossolińskiego — печ.; 419 — інв. № бібліотеки Осолінських.

9. КК 419/1, с. 154, 155.

Отже, внаслідок здійсненого дослідження ми встановили, що у фонді кабінету картографії ЛННБ України ім. В. Стефаніка зберігається 44 картографічні документи (10 атласів і 34 карти) відомого амстердамського картографічного видавництва Гондтів-Янссонів, яке публікувало свою продукцію впродовж XVII ст. Карти й атласи видавничого дому Гондтів-Янссонів представлені майже в усіх основних фондах та збірках кабінету.

У процесі дослідження встановлено рік видання й атласи, з яких походять карти, що зберігаються окремо, а також назву історичного атласу Я. Янссона.

Аналіз картографічної спадщини Гондтів-Янссонів дав змогу виявити карти із зображенням українських земель (всього 52 карти), видані як окремо, так і в атласах. Здійснено науковий опис восьми з них.

При укладанні карт і атласів нідерландські картографи використали створені на науковій основі мапи знаменитого картографа Г. Меркатора. Крім того, для модернізації цих карт вони використали найновіші на той час дані та мапи. Тому ці картографічні документи мають як історичну, так і наукову цінність.

1. *Багров Л.* История картографии / *Лео Багров* ; [пер. с англ. *Н. И. Лисовой*]. — Москва : Центрполиграф, 2004. — 319 с.
2. *Браун Л. А.* История географических карт / *Ллойд Арнольд Браун*. — Москва : Центрполиграф, 2006. — 479 с.
3. *Вавричин М.* Україна на стародавніх картах : кінець XV — друга половина XVII ст. / *М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович*. — Київ : Картографія, 2004. — 208 с. : іл. — ([Пам'ятки картографії України]).
4. *Вавричин М.* Україна на стародавніх картах : середина XVII — друга половина XVIII ст. : атлас репродукцій / *М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович*. — Київ : Картографія, 2009. — 224 с. : іл. — ([Пам'ятки картографії України]).
5. *Гордеев А. Ю.* Картография Чёрного и Азовского морей : ретроспектива : период 1600–1700 гг. [Електронний ресурс] / *А. Ю. Гордеев*. — Киев : А. Ю. Гордеев, 2006. — 383 с. — Режим доступу: http://www.academia.edu/8138654/Картография_Черного_и_Азовского_морей_Ретроспектива._Период_1600-1700_гг. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 31 жовт. 2016 р.
6. *Кордт В.* Материалы по истории русской картографии / собрал *В. Кордт*. — Киев : [Б. изд.], 1910. — Вып. II : Карты всей России и западных её областей до конца XVII в. — 31 с., 45 карт.
7. *Огородник Т. М.* Картографічна збірка з бібліотеки Й.Г. Павліковського (за матеріалами ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України) / *Т. М. Огородник, Н. В. Падюка* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2000. — Вип. 7/8. — С. 74-101.
8. *De Hondt (Henri) ou Hondius le Vieux* [Електронний ресурс] // *Biographie Nationale de Belgique*. — Vol. 5. — P. 181-185. — Режим доступу: <http://www2.academieroyale.be/academie/documents/FichierPDFBiographieNationaleTome2046.pdf#page=99>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 28 жовт. 2016 р.
9. *De Hondt (Josse)* [Електронний ресурс]. — P. 185-189. — Режим доступу: <http://www2.academieroyale.be/academie/documents/FichierPDFBiographieNationaleTome2046.pdf#page=99>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 28 жовт. 2016 р.
10. *Dworsatschek M.* Polska w dawnej kartografii : historyczne ziemie polskie na mapach do początku XIX wieku w zbiorach Ossolineum / *Mariusz Dworsatschek*. — Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2008. — 167 s. : mapy.
11. *Gliožaitis A. A. KUNIGAIKŠČIO M. K. RADVILOS ŽEMĖLAPIUI MAGNI DUCATUS LITHUANIAE — 400 METŲ* [Електронний ресурс] / *Algirdas*

- Antanas Gliožaitis* // Kultūros paveldas. — S. 70-83. — Режим доступу: <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/12-gliožaitis.pdf>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 12 черв. 2016 р.
12. *Imago Poloniae : dawna Rzeczpospolita na mapach, dokumentach i starodrukach w zbiorach Tomasza Niewodniczańskiego* / [wyd. i odpowied. red. *Tomasz Niewodniczański*, Bitburg ; aut. katalogu: *Kazimierz Kozica, Janusz Pezda* ; tłum. na język niem. *Arnold Bartetzky*]. — Warszawa : [Tomasz Niewodniczański], 2002. — Т. 2. — 324 s. : mapy.
 13. *Janssonius van Waesberge, Johannes (1616–1681)* [Електронний ресурс] // CERL Thesaurus accessing the record of Europe's printed heritage. — Режим доступу: <http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01173485>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 27 жовт. 2016 р.
 14. *Keuning J. The History of an Atlas Mercator-Hondius / by J. Keuning // Imago Mundi : The International Journal for the History of Cartography.* — Vol. 4. — 1947. — Issue 1. — P. 37-62.
 15. *Keuning J. The Novus Atlas of Johannes Janssonius / by Johannes Keuning // Imago Mundi : The International Journal for the History of Cartography.* — Vol. 8. — 1951. — Issue 1. — P. 71-98.
 16. *Koeman C. Atlantes Neerlandici : vols. 1-5 / Koeman Ir. C.* — Amsterdam : Theatrum Orbis Terrarum Ltd., 1967–1971.
 17. *Koeman C. Commercial cartography and map production in the Low Countries, 1500-ca. 1672* [Електронний ресурс] / *Cornelis Koeman, Günter Schilder, Matco van Egmond, and Peter van der Krogt.* — P. 1296-1383. — Режим доступу: http://www.press.uchicago.edu/books/HOC/HOC_V3_Pt2/HOC_VOLUME3_Part2_chapter44.pdf. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 01 лист. 2016 р.
 18. *Krawciw B. Ukraine in western cartography and science in the 17th – 18th centuries / B. Krawciw // The Ukrainian Review.* — 1986. — Vol. 34, N 2. — P. 41-54.
 19. *Kublin L. Mapy ziem polskich kartografów niderlandzkich XVI i XVII w. / Lucyna Kublin, Barbara Majewska, Małgorzata Tomaszewska ; B-ka Narodowa, Zakład Zbiorów Kartograficznych.* — Warszawa : B-ka Narodowa, 1987. — 263 s., karty. — (Studia i Materiały z Historii Kartografii ; 8).
 20. *Kupčik I. Alte Landkarten : von der Antike bis zum Ende des 19. Jahrhunderts / Ivan Kupčik.* — [Praha] : Artia, [1980]. — 240 s. : Ill.
 21. *Mapmakers of the Historic Lithuanian Area* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lithuanianmaps.com/MapmakersG-L.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 20 жовт. 2016 р.
 22. *Mercator Gerardus. Atlas Minor Gerardi Mercatoris a I. Hondio plurimis aeneis tabulis auctus atque illustratus* [Електронний ресурс]. — Режим

- доступу: <http://digital.fides.org.pl/dlibra/doccontent?id=19&from=FBC>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 03 черв. 2015 р.
23. *Muzikevičius A.* Gerardo Merkatoriaus Lietuvos Žemėlapis Leidimai [Електронний ресурс] / *Algimantas Muzikevičius* // Кныготуга. — 2010. — 55. — Р. 316-326. — Режим доступу: <http://www.zurnalai.vu.lt/knygotuga/article/download/3479/2539>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 18 трав. 2015 р.
24. *Paćko T.* Katalog dawnych map Rzeczypospolitej Polskiej w kolekcji Emeryka Hutten Czapskiego / opracowały: *Teresa Paćko, Danuta Stachnal-Talanda, Ewa Gołęb-Jankowska* ; Polska Akademia nauk, In-t geografii i przestrzennego zagospodarowania. — Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich ; Wyd-wo Polskiej Akademii nauk, 1992. — Т. 2 : Mapy XVII wieku. — 250 s., karty.
25. *Rastawiecki E.* Mappografia dawnej Polski / przez *Edwarda Barona Rastawieckiego*. — Warszawa : W Drukarni S. Orgelbranda, 1846. — 159, [1] s.
26. *Schilder G.* The Netherland nautical cartography from 1550 to 1650 [Електронний ресурс] / *Gunther Schilder*. — Coimbra, [S. n.], 1985. — (Separata da Revista da Universidade de Coimbra. — Vol. 32. — P. 97-119). — Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=Lfsw3SW3RcoC&pg=PA108&lpg=PA108&dq=Joannes+Janssonius&source=bl&ots=62NwU-ST4dN&sig=i5GzPzZ9wVV72PM_U2NH84zn_FY&hl=uk&sa=X&ei=5AQQVeLfNYWtUeuIhPgD&ved=0CDcQ6AEwBzge#v=onepage&q=Joannes%20Janssonius&f=false. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 бер. 2015 р.
27. *Szaniawska L.* Analiza wybranych małoskalowych map ziem polskich (XVI–XVIII w.) / *Lucyna Szaniawska* ; B-ka Narodowa, Zakład Zbiorów Kartograficznych. — Warszawa : B-ka Narodowa, 1987. — 423 s., karty. — (Studia i Materiały z Historii Kartografii ; 7).
28. *Taylor E. G. R.* «The English Atlas» of Moses Pitt, 1680–83 [Електронний ресурс] / *E. G. R. Taylor* // *The Geographical Journal*. — London, 1940. — Vol. 95. — Apr. (N 4). — Режим доступу: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1788465?uid=384217491&uid=3739232&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=3&uid=384217331&uid=67&uid=62&sid=21106328036121>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 19 жовт. 2016 р.